[REPORTAŽA IZ MOLDAVIJE]

Z dreves padajo Beemvejeve sedmice

Klaus Schuster
finance@finance.si

Moldavija – kaj je to? Kaj za pojesti? Nov avto? Redka rastlina? Ne, Moldavija je, če naj verjamemo najnovejšim znanstvenim spoznanjem, vendarle majhna država natančno med Romunijo in Ukrajino. A tega ne ve nihče. Še moja mama ne.

Ko sem bil poslovno v Kišinjevu, glavnem mestu Moldavije, in sem poklical domov v Avstrijo, me je mama zaskrbljeno vprašala: »Fant, kdaj pa prideš spet nazaj v Evropo?« Zagotovil sem ji, da sem med pogovorom z obema nogama stal trdno na evropskih tleh. Vprašanje je: zakaj? Zakaj naj bi jaz ali katerikoli razumen človek zablodil v Moldavijo? Odgovor na to je jasen.

Zadnja bela lisa

Moldavija je ena izmed zadnjih belih lis na evropskem delu zemljevida orgiastične globalizacije. Podjetja tega sveta oziroma njihovi poslovni skavti, med katerimi sem tu in tam tudi sam, pohlepno stegujejo prste po tej majhni deželi. Mi skavti raziskujemo, ali in v kolikšni meri je katera poslovna panoga v Moldaviji tik pred velikim pokom za velike posle. Metro, denimo, v Moldaviji že deluje – komaj verjetno, kajne? Z zanimivim odpiralnim časom: od ponedeljka do sobote od 6. do 21. ure, v nedeljo od 8. do 21. ure. Ta država je dokazano najrevnejša v Evropi – in ravno to jo za izkušenega investitorja dela neustavljivo privlačno.

Najrevnejša država v Evropi

Letna kupna moč na prebivalca v Moldaviji je 788 evrov, v Sloveniji z 9.943 evri več kot desetkrat toliko, v Nemčiji 18.700 evrov in v Avstriji, glej, glej, 20 tisoč evrov. Vodilni v Evropi je – ste uganili? – Liechtenstein s 45 tisoč evri na leto. V davčnih oazah se pač živi na veliki nogi. Če je Moldavija na repu, zakaj je potem tako zanimiva za živine velikega biznisa? Iz istega razloga, iz katerega je gol moški zanimiv za oblačilca. Ta goli mož vendar potrebuje vse! Od nogavic do zimske čepice. V univerzalnem jeziku kapitalizma povedano, revnejša, kot je dežela, večji je njen potencial. In ta potencial želijo črpati uveljavljena podjetja, brž ko bodo zadeve dozorele. Nekaj jih je že dozorelo in padajo z drevesa v obliki Beemvejevih sedmic.

Največ beemvejev zunaj Münchna

Najrevnejša država v Evropi – pa vendar nisem nikjer na svetu videl toliko Beemvejevih sedmic. Razen v Münchnu, pred centralo BMW. Zakaj? Moldavskega srednjega sloja ni. So le zelo revni ali zelo bogati. Vodja podružnice neke banke lahko preračunano zasluži do tisoč evrov neto, medtem ko mora njegov blagajnik shajati s stotimi. Se da s tem v Moldaviji živeti? Ne, ne da se. Moldavci s tem dohodkom so umetniki preživetja. Medtem ko delajo, hkrati delajo še za zraven. Sedijo denimo v nekem Bogati Moldavci želijo bogastvo pokazati. Pogosto na bizaren način. V nekem nakupovalnem središču sem na primer med mlekom in jabolki našel tudi Pradino bluzo za 700 evrov. Našega moldavskega voznika sem vprašal: »Kdo si lahko privošči to ceno?« »Bogati.« »A če bi že bil tako bogat, vendar ne bi šel v nakupovalno središče, ampak v prestižni butik.« »In koliko ljudi bi vas v vašem prestižnem butiku videlo, kako kupujete ta dragi izdelek?« Logika luksuza po moldavsko.

Država, ki se je izselila

Moldavija je neodvisnost od Sovjetske zveze pridobila leta 1991. Na dan razglasitve neodvisnosti je imela 4,5 milijona prebivalcev – dan pozneje le še 3,5 milijona. To je nekoliko pretirano, a do danes je v tujino pobegnil, prebegnil, odpotoval ali se odselil milijon Moldavcev. Legalno ali ilegalno. Da bi dobili delo. Sedemintrideset odstotkov moldavskega notranjega bruto proizvoda v višini 3,2 milijarde evrov (2007) tako ne izvira iz Moldavije, temveč od nakazil Moldavcev, ki živijo v tujini. To je evropski rekord. Od tega živi cela bančna industrija. Niti ne slabo. V omenjeni vsoti je tudi tistih 400 milijonov na leto, ki jih v minibusu pretihotapijo čez mejo. Glede tega mi je, naivnemu zahodnjaku, pomagala Irina, prijazno moldavsko dekle. Njena mati že nekaj let živi (legalno) v Italiji, oče na Portugalskem. Sama je odraščala pri starih starših na severu Moldavije. Kar je za zahodnjake videti kot razbita družina, je v Moldaviji nekaj običajnega. Petdeset odstotkov prebivalstva navaja, da ima sorodnike v tujini. Kako to deluje?

S pomočjo izselitvenega paketa. Celotni paket stane med tri tisoč in pet tisoč evrov. Za to dobiš »nov« potni list (ne od oblasti), šengenski vizum in prevoz. »Pomagači pri izselitvi« tistim, ki tega ne zmorejo plačati, takoj ponudijo tudi ustrezna posojila. Toda z visokimi obrestmi: 20 odstotkov. Na mesec! S čimer smo že pri moldavskem imidžu. Tudi ta je skoraj rekorden. Skoraj rekordno slab.

Slab imidž

Pozabaval sem se in nekaj menedžerjev (brez izkušenj z vzhodno Evropo) pobaral, kaj jim spontano pride na misel ob omembi Moldavije. Najpogostejši odgovori so bili: korupcija, mafija, trgovina z ljudmi, prisilna prostitucija, trgovina z mamili, pranje denarja, delavci na črno na zahodu. Da umora Johna F. Kennedyja niso naprtili Moldavcem, se zdi v luči teh predstav najsrečnejše naključje. Nočem zanikati, da te senčne plati v Moldaviji res obstajajo (kot sicer bolj ali manj obstajajo tudi v vsaki drugi državi sveta). Toda prvič, te stvari imajo vedno svoj vzrok. In drugič, tam, kjer je veliko sence, je veliko svetlobe. Bil sem že v mnogo deželah našega malega, ploščatega sveta. A nisem doživel še nobene, ki je tako čista. Mnogo stvari je tam prastarih: hiše, ceste, zgradbe. Pa vendar je vse čisto kot solza. Nazadnje smo bili tam na neki poznojesenski

Simona Toplak

▶ V Kišinjevu, glavnem mestu Moldavije, je revščina, ki je tako zelo privlačna za izkušene vlagatelje, skrita za šminko fasad.

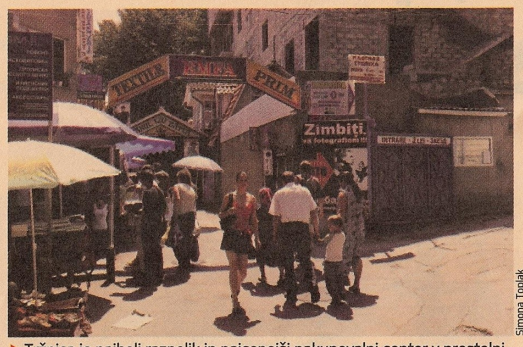

Simona Toplak

▶ Tržnica je najbolj raznolik in najcenejši nakupovalni center v prestolnici. Moldavke pa od oblačil, ki jih je tu mogoče kupiti, ljubijo kratka krila.

Simona Toplak

▶ Moldavcem privoščim vsak njihov cent. Toda ali bo njihov šarm preživel ta vdor kapitalizma. To jim iz srca želim. In nam tudi.

Simona Toplak

▶ Kmalu bo ta dežela prepredena s tovarnami in nakupovalnimi središči. Bogastvo si bo nezadržno utrlo pot vanjo.

Simona Toplak

▶ Moldavija je neodvisnost od Sovjetske zveze dobila leta 1991. Pridnestrska republika na vzhodu tega noče. Tam kraljujeta Medvedjev in Che.

Človeško bogastvo

Kdor ne vozi Beemvejeve sedmice, v Moldaviji ni le umetnik preživetja. Moldavci so hkrati na novo odkrili tržno gospodarstvo. Tam je 450 varčevalnih in kreditnih ustanov, se pravi zadružnih bank. Vsak državljan lahko postane njihov ud, plača sedem evrov članarine in nato odnese svoje prihranke na svojo banko. Ta nima ne blagajne ne računalnika, kaj šele bankomatov. Ima pa sef. Tja bančnik naloži prihranjeni denar z 20-odstotnimi obrestmi (ob 12-sijajno delujoč bančni sistem. V revni deželi s pametnimi ljudmi, ki trdo delajo.

Najboljši gostitelji

Na pogovoru s šefom neke majhne zadružne banke sem imel mlado kolegico. Nemko. Pogovarjali smo se eno uro. Nato je vprašal: »Ali bomo še kaj malega spili?« Bilo je v ponedeljek ob enih popoldne. Istega dne sem hotel še dobrih sto kilometrov naprej. Vedel sem, da »spiti kaj malega« v Moldaviji ne obstaja. Prijazna nemška kolegica na kolo in od doma prinesel steklenico s poldrugim litrom vina, medtem ko je njegova asistentka skuhala kavo in postregla s pecivom. Liter in pol. V troje. Vesela, da sploh še lahko stojiva na nogah, sva hotela oditi domov (na srečo z voznikom). A bančni šef ni hotel o tem niti slišati: »Zdaj gremo še kaj pojest!« Medtem ko sva se odpravila proti restavraciji, za katero smo se dogovorili, je drugič odkolesaril domov in prinesel novo steklenico vina. Malo po šesti uri sva bila znova v hotelu. Sobo sem našel pridne in gostoljubne, dokler ne pride zdravnik. Povsem logično je, da veliki kapitalistični investitorji s pripravljenimi denarnicami že čakajo na to, da v Moldaviji sprožijo startni strel za investicijski reli brez primere. Že kmalu bo dežela prepredena s tovarnami in nakupovalnimi središči in bogastvo si bo nezadržno utrlo pot vanjo. Moldavcem privoščim vsak njihov cent. Toda ne vem, ali bosta njihov edinstveni šarm in njihovo velikansko gostoljubje preživela ta vdor kapitalizma. To bi jim bilo iz